

Žernov

Kraj: Královéhradecký

Správní obvod: Náchod

Nadmořská výška: 382 m n. m.

Počet obyvatel: 321

Adresa URL: www.zernov.cz

Okres: Náchod

GPS souřadnice: 50.430404N, 16.057445E

První pís. zmínka: 1417 (607 let)

PSČ: 552 03

Historie obce Žernov

První zmínka o Žernovu se datuje do roku 1417, kdy se dovídáme o jeho existenci ze zprávy o majetkovém vypořádání majitele hradu Beneše z Ryzmburku, který "věnoval své manželce Anně 250 kop na Ryzmburce tvrzi a dvoru poplužním a městečku Žernově". V té době je již Žernov uváděn jako městečko, tzn. že musel být podstatně starší. Další zpráva o Žernovu je z roku 1456 opět v souvislosti s Annou, nyní již zemřelou vdovou po Benešovi z Ryzmburku. O její pozůstalost projevil zájem Jan Zajíc z Hasenburku, který si "nápadly královské po nebožce Anně, vdově Benešově a věno její na hradě Ryzmburce čili Žernovech" vyprosil. Obdržel je i přes odpor Beneše z Ryzmburku, patrně toho, který v té době byl pánem na Ratibořicích.

František Palacký v „Popisu království českého“ uvádí, že jméno z roku 1417 znělo původně Žrnovie. Bylo to tedy hromadné apelativum typu kamení. Později bylo převedeno do množného tvaru Žernovy a konečně do čísla jednotného Žernov.

Z roku 1475 se dochovala zpráva, že zpupným dvorem na Žernově, zapsaným v zemských deskách, vládl urozený panoš Šimon Sudlice ze Žernova, hradník a později nejvyšší úředník čili hejtman na Náchodě. Zemřel po roce 1513, ale jeho manželka Kateřina, mající v Náchodě dům a pole, žila ještě v roce 1520. Dva Šimonovi synové, Jan a Jakub, se usadili na svobodném dvoře ve Slaném (mezi Bělovsem a Chudobou) a třetí syn Jiří byl ještě v roce 1535 na Žernově.

O Bernardovi Žehušickém i dalších pánech je známo, že mívali na Žernově svého úředníka. Z roku 1568, tzn. z doby, kdy majitelem panství byl Hertvík Žehušický z Nestajova, který střídavě sídlil na Ryzmburku a na Svojanově (mezi Svitavami a Letovicemi), se dochoval dopis adresovaný Václavu Javornickému z Javorníku, úředníku na Žernově, kde mu pán nařizuje, aby „s ohaři a chrty, kteří na Ryzmburku jsou, provozoval hon na lišky a napadnou-li vlky a medvědy, aby je také zbili. Též na nádeníky aby dohlížel, an úředník ryzmburský k němu odjel“ (z listu původního daného na Svojanově 1568 na den sv. Kateřiny).

V 16. století se zde, vedle zemědělských usedlostí, podílely na obdělávání půdy dva panské či zpupné dvory, do roku 1585 resp. 1610 v majetku vrchností, které svou celkovou velikostí byly s poplužním dvorem na Ryzmburku téměř rovnocenné. První dvůr, často nazývaný Handovský, ke konci věku změnil několikrát majitele, až jej nakonec v roce 1600 koupil Jindřich Straka z Nedabylic. V držení této rodiny zůstal do roku 1716, kdy jej poslední majitel Petr Mikuláš Straka prodal s částí Žernova, která k němu náležela, knížeti Piccolominimu. V roce 1778 byla jak stavení, tak role rozparcelována a dědičně rozprodána. Druhý panský dvůr koupil v roce 1610 Jan Volf Czetlicz z Czetlicz za 700 zlatých míšeňských od J. M. Pána pana Jaroslava Smiřického ze Smiřic.

Vedle těchto zpupných dvorů byly na Žernově ještě dva svobodné dvory, pro které tehdejší majitel ur. p. Bohuslav Rauš z Lipna obdržel v roce 1580 list osvobozující od urozené paní Magdalény Žehušické z Nestajova, paní na Ryzmburku.

V roce 1665 přijela na Žernov právní komise za účelem urovnání sporu, který měl Ctibor Straka z Nedabylic se Žernovem. Tento spor se týkal 11ti bodů a z jednoho bodu se dá usuzovat, že původní žernovská tvrz stávala v místě, které je ohraničeno bývalou školou a čp. 54. V 17. století je o ní již zmínka pouze v čase minulém, protože v blízkosti správního a hospodářského centra na Ryzmburku pozbyla svého významu a zanikla.

Pan Ctibor Straka byl známý také tím, že vařil pivo. Je to prozatím alespoň jedna písemná zpráva o existenci pivovaru, i když není vyloučeno, že se touto činností zabýval ještě některý další majitel svobodného dvora, který se nacházel poblíž nynější kaple. V roce 1601 dne 12. dubna Jan z Talmberka, kontraktem uzavřeným v Kostelci n./Černými lesy, prodal ryzmburské panství Smiřickým a od té doby existuje poměrně ucelený soubor gruntovních knih.

V urbářích z roku 1628 i 1631 a právě tak i v gruntovních knihách, založených v roce 1600 a 1729, je Žernov uváděn jako městečko. V gruntovní knize z roku 1743 je již označován jako obec. Při hledání příčiny tohoto úpadku lze vysledovat nejméně dva důvody: Žernov byl ze tří stran sevřen převážně panskými pozemky patřícími k Ryzmburku. Zbývající jihovýchodní část vlastnili do roku 1716 Strakové z Nedabylic, kteří ji prodali rovněž Piccolominimu. Naprostý nedostatek stavebního místa vedl k neustálému zhušťování a omezování výstavby a ve svém důsledku k pozvolnému úpadku Žernova.

Druhý důvod je patrný v matrice zemřelých červenokostelecké kolatury, kam patřil Žernov až do roku 1784, než byla zřízena studnická lokálie. Od ledna do května 1736 zemřelo na Žernově 19 lidí a do konce roku 1737 zde bylo celkem 36 úmrtí. Navíc je otázkou, jestli v tak pohnuté době, kdy si smrt hledala své oběti, ještě někomu záleželo na důsledné evidenci a zdali skutečný počet zemřelých nebyl daleko vyšší.

Během třicetileté války některé usedlosti lehly popelem, což však není téměř nic proti utrpení lidí, kteří v té době žili. Drancování a týrání civilního obyvatelstva měli v programu jak nepřátelé, tak i „vlastní“ císařské vojsko. Toto řádění se vystupňovalo v roce 1634 po zavraždění Albrechta z Valdštejna a Adama Erdmana Trčky z Lípy, majitele náchodského panství.

Po skončení války byla za účelem berně ustavena na Náchodsku zvláštní komise, která shledala, že ačkoliv panství v roce 1620 mělo 1280 osedlých a roku 1631 ještě 796, napočítáno bylo nyní již jenom 120 osedlých. Ostatní živnosti odchodem hospodářů vyhořely nebo zpusťly.

Žernov pro svou strategickou polohu byl „hostitelem“ většiny intervenčních armád, kterých náchodským průsmekem procházelo bezpočet, ale také i armády císařské, která se snažila těmto nenadálým vpádům zabránit. Na jedné straně obyvatelstvo nesmírně trpělo, ale na druhé straně je možné právě zde hledat odpověď na otázku, proč v době třicetileté války nelehl popelem jako řada jiných obcí. Ještě jednou tato rozsáhlá výšina na sebe upozornila představitele branné moci, a to v době císaře Josefa II., kdy hledali vhodné místo pro výstavbu pevnosti. Přestože byl císař původně rozhodnut vybudovat pevnost právě zde, nakonec svůj záměr přeložil do okolí Jaroměře.

Koncem 19. století nacházela větší část zdejšího obyvatelstva obživu v řemeslné výrobě a službách a dále pak v zemědělství. Vedle sporadických zpráv o existenci krčmy na Ryzmburku a v Ratibořicích se ve spoustě zápisů můžeme pouze dočíst, že v roce 1781 koupil masný krám Václav

Vodák od svého otce Jana Vodáka za 270 zlatých a před rokem 1674 vlastnil chalupu čp. 12 kuchař Jan Hašek. Kovárna existovala na Žernově od 16. století minimálně do roku 1725 v chalupě na návsi, dodatečně označené čp. 15, a krátce nato v chalupě postavené na panském gruntu čp. 10, kde byla až do druhé pol. 19. století.

Ratibořice a spolu s nimi i Žernov oživila ve svém díle „Babička“ spisovatelka Božena Němcová. Tento příběh z venkovského prostředí podvkrát posloužil jako námět k filmovému zpracování. Poprvé se tak stalo na počátku německé okupace a podruhé v roce 1970. Tehdy režisér Antonín Moskalyk ve svém netradičním pojetí zde natočil barevný televizní film, ve kterém jako statisté vystupovali i někteří naši spoluobčané. V obou filmech je řada záběrů z nejbližšího okolí.

Pro Žernov je zajímavý i fakt, že v usedlosti čp. 63 (nyní prodejna a hostinec) žil kmotr a strýc bratří Čapků. Historie se netýká jenom období, které již nemá pamětníka, ale i událostí, jež starší generace má stále v živé paměti.

V čp. 108, což byla světnička při čp. 26 sloužící jako výměnek, bydlel lesní dělník pan Adolf Matys. Ten v 6 - 9/1944 přechovával a živil, jednak ve skrýši u Zlámaného potoka a jednak ve svém bytě, uprchlého sovětského zajatce Vladimíra Noveklovského z Oděsy. Jednou v noci, když se k němu přišel vykoupat, překvapili je četníci. Při tom, jak pan Matys otevíral venkovní dvěře, tohoto uprchlého zajatce za nimi skryl. V okamžiku, když četníci vešli dovnitř, Noveklovský utekl.

Dále pak v roce 1945, až do konce války, podporoval živobytím skupinu 4 parašutistů, kteří se ukrývali na Pohodlí v chaloupce pana Žilíka a u hajného pana Prouzy. Tato skupina měla za úkol prostřednictvím vysíláčky podávat zprávy o situaci v nepřátelském týlu. Velitelem této skupiny byl kapitán Svidnický, krycím jménem Sokolovský, telegrafista se jmenoval Vinogradov. Po válce při svém definitivním odchodu se kapitán Svidnický ještě u pana Matyse stavil, aby se s ním rozloučil a poděkoval mu za to, co pro ně učinil. Dostí rozruchu bylo dne 20. dubna 1945 kolem přistání sovětského letadla u Lipky. I když na poli pracovali „národní hosté“, pilotovi, kterým byl 22 letý podporučík Alexandr Cvetkov z Moskvy, se podařilo zachránit. Účinnou pomoc a úkryt mu poskytli někteří obyvatelé ze Všelib, Bakova a Olešnice.

První sověští vojáci přijeli do obce z 9. na 10. května 1945 ve 2 hodiny v noci. Byli to ubytovatelé, kteří měli vytvořit podmínky pro alespoň krátký odpočinek unavených vojáků. Bojové jednotky dorazily kolem 5. hodiny ránní. Jejich příjezd vyvolal nesmírnou radost a nadšení.

Dne 26. 5. 1946 se konaly první a na dlouhou dobu poslední svobodné demokratické volby do prozatímního NS.

Při zemních pracích v roce 1981 došlo v Dolcích pod hřbitovem k nálezům mamutího klu, který byl ošetřen a nakonzervován a prozatím uložen v depositáři muzea v České Skalici. Okolní terén na komplexnější archeologický průzkum teprve čeká. Není vyloučeno, že odpověď na otázku položenou v úvodu, kdy do těchto míst přišli první lidé, bude jednou současným představám velmi vzdálená.

Ještě jedna věc výrazněji zasáhla do života obce. V roce 1960 byly nejenom odtrženy Ratibořice, ale v podstatě ke stejnému datu došlo k integraci tří obcí: Žernova, Červené Hory a Všelib se sídlem MNV na Žernově. Toto uspořádání trvalo až do roku 1990, kdy se obec Červená Hora osamostatnila a Všeliby se z vlastního rozhodnutí připojily ke Studnicím.

